

Raport de monitorizare nr. 8

Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcare a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton

1 august 2017 - 1 octombrie 2017

*Raportul a fost realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent în cadrul **Campaniei media împotriva informației false și tendențioase STOP FALS!**, desfășurată de Asociația Presei Independente (API), Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) și Asociația VIP a Televizoristilor Independenți din Moldova (ATVJI).*

I. INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 august 2017 – 1 octombrie 2017, Centrul pentru Jurnalism Independent a monitorizat 12 instituții media – portaluri de știri și posturi TV – pentru a identifica dacă în materialele jurnalistice difuzate se conțin încălcări ale normelor deontologice și elemente de manipulare informațională. A fost analizat modul în care acestea reflectă evenimentele de interes public din domeniul politicii, economiei, politicii externe și altele, precum și dacă respectă normele jurnalistice referitoare la verificarea informațiilor din câteva surse, pluralismul de opinii, asigurarea echilibrului în cazul știrilor conflictuale, etc. Astfel, raportarea la Codul Deontologic și la lucrările științifice de referință a permis identificarea unor procedee și tehnici de manipulare informațională.

La baza analizei a fost pusă premisa că știrile sunt principalul produs mediatic din care oamenii se informează asupra actualității la zi. De aceea, indiferent de opiniile proprietarilor redacțiilor în chestiuni politice sau economice, știrile trebuie să conțină în exclusivitate fapte, și nu opinii ale jurnaliștilor, trebuie scrise într-un limbaj neutru și accesibil, și să reflecte cât mai fidel realitatea, cu respectarea echilibrului surselor.

Scopul monitorizării:

Monitorizarea s-a făcut cu scopul de a stabili dacă mass-media, în abordarea subiectelor de interes public, respectă deontologia profesională și folosește tehnici de manipulare. Mai cu seamă, am urmărit să identificăm greșelile comise de jurnaliști (cu intenție sau fără) la relatarea faptelor, astfel încât studiile de caz și rapoartele de monitorizare să aibă un rol instructiv. Un alt scop este să contribuim la sporirea vigilenței consumatorilor de presă față de riscurile informării din surse nesigure. Monitorizarea îi ajută pe consumatori să înțeleagă în ce moduri presa poate manipula și să poată distinge între un produs jurnalistic manipulator și altul care reflectă echidistant realitatea.

Criteriile de selectare a instituțiilor de presă monitorizate:

- Aria de acoperire – națională
- Limba – română și rusă
- Impactul – tirajul și auditoriul

Audiovizual: Publika TV (știri de pe Publika.md), Prime TV, Canal 2, Jurnal TV, Accent TV, RTR Moldova (buletinele de știri produse în Republica Moldova), NTV Moldova;

Presă online: Ziarulnational.md, Noi.md, Gagauzinfo.md, Sputnik.md, Deschide.md.

Metodologie:

Au fost selectate evenimentele din domeniile politic, economic și social de interes public major care au avut loc în perioada monitorizării și a fost analizată modalitatea în care aceste evenimente au fost

reflectate în media. Au fost analizate limbajul și imaginile folosite de jurnaliști, modul de selectare a evenimentelor pentru reflectare, corectitudinea citării surselor și tonalitatea expunerii prin prisma Codului Deontologic al Jurnalistului¹, a ghidurilor și recomandărilor în domeniul presei responsabile și de calitate,² dar și a noțiunilor de **manipulare** și **propagandă**, așa cum sunt definite acestea în Dicționarul de Sociologie³.

Manipularea este definită ca: „Acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune, care distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și de decizie. Spre deosebire de influența de tipul convingerii raționale, prin **manipulare** nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci inculcarea unei înțelegeri convenabile, recurgându-se la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la apelul la palierele emoționale non-raționale”.

Propaganda: „Activitatea sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel încât să ducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă”.

Principalele subiecte monitorizate în perioada 1 august 2017 – 1 octombrie 2017:

- Declararea vicepremierului rus Dmitri Rogozin persona non-grata pe teritoriul Republicii Moldova (2 august 2017);
- Disputa dintre Guvern și Președinție privind participarea militarilor moldoveni la exerciții militare în Ucraina (5 septembrie 2017);
- Protestul anti-guvernare organizat de opoziție (17 septembrie 2017);
- Protestul anti-guvernare și pro-președinte, organizat de socialiști (24 septembrie 2017).

II. TENDINȚE GENERALE

Datele monitorizării relevă faptul că jurnaliștii de la unele instituții media monitorizate continuă să scrie știrile comițând abateri de la normele deontologice. Au fost identificate atât elemente caracteristice practicilor de propagandă și manipulare informațională, cât și încălcări ale Codului Deontologic:

¹ Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova,

http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf

² Ghid de stil cu norme etice pentru jurnaliști, API, http://www.unicef.org/moldova/Ghid_Etica_Jurnalist_RO.pdf

³ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332., p. 457.

<http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

Lipsă de echilibru în materialul jurnalistic – [Publika.md](#), [Accent TV](#) (în știrile despre declararea lui Dmitri Rogozin drept persona non-grata), [Publika.md](#), [Prime TV](#), [Canal 2](#), [Jurnal TV](#) (știrea despre protestul din 17 septembrie); [NTV Moldova](#) (subiectul despre plecarea militarilor moldoveni la un stagi de pregătire în Ucraina; subiectul despre protestele socialiștilor); [Accent TV](#), [Noi.md](#) (subiectul despre protestele socialiștilor).

Estompere – [Accent TV](#) (în știrea despre declararea lui Dmitri Rogozin drept persona non-grata).

Lipsa reacției persoanei vizate într-un subiect ce se referă la un conflict – [Accent TV](#) (în știrea despre declararea lui Dmitri Rogozin drept persona non-grata); [NTV Moldova](#) (subiectul despre plecarea militarilor moldoveni la un stagi de pregătire în Ucraina); [Prime TV](#) (știrea despre protestul socialiștilor).

Amestec dintre fapte și opinii – [NTV Moldova](#) (subiectul despre plecarea militarilor moldoveni la un stagi de pregătire în Ucraina; subiectul despre protestul socialiștilor).

Citarea unor experți necunoscuți – [NTV Moldova](#), [Accent TV](#) (subiectul despre plecarea militarilor moldoveni la un stagi de pregătire în Ucraina), [Prime TV](#) (știrea despre protestul socialiștilor).

Prezentarea selectivă a faptelor/opiniilor – [NTV Moldova](#) (subiectul despre plecarea militarilor moldoveni la un stagi de pregătire în Ucraina), [Publika.md](#), [Noi.md](#) (știrea despre protestul din 17 septembrie).

Omisiunea unor fapte din știre – [Accent TV](#) (subiectul despre protestul din 17 septembrie).

Generalizare – [Publika.md](#), [Canal 2](#), [NTV Moldova](#) (știrea despre protestul socialiștilor).

III. ANALIZA DATELOR

Subiectul 1. Declararea vicepremierului rus Dmitri Rogozin persona non-grata pe teritoriul Republicii Moldova (2 august 2017)⁴

Guvernul Republicii Moldova a votat, la 2 august 2017, o decizie prin care vicepremierul Federației Ruse Dmitri Rogozin a fost declarat persona non-grata, argumentându-se prin faptul că oficialul rus ar fi făcut declarații ofensatoare la adresa Republicii Moldova și cetățenilor ei. Decizia vine după ce, cu o săptămână mai devreme, o vizită a lui Rogozin la Chișinău și Tiraspol a eșuat pentru că România a interzis aeronavei în care se afla acesta să survoleze spațiul său aerian, bazându-se pe o interdicție stabilită încă în anul 2014 de Uniunea Europeană. O parte din instituțiile media monitorizate au

⁴ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-declararea-vicepremierului-rus-dmitri-rogozin-persona-non-grata-pe-teritoriul-republicii-moldova/>

reflectat subiectul cu prezentarea majorității informațiilor relevante, mai puțin a celor de background. Printre acestea sunt **Noi.md**, **Ziarulnational.md**, **Deschide.md** și **Sputnik.md**. În același timp, **Jurnal TV**, **NTV Moldova** și **RTR Moldova** nu au reflectat subiectul, întrucât nu au avut ediții de știri în ziua de 2 august 2017.

La [Publika.md](#), în emisiunea Newsroom, subiectul a fost prezentat în detalii, cu argumentele guvernării referitoare la decizia luată și cu reacția președintelui Igor Dodon, care a criticat hotărârea. Subiectul a fost prezentat ușor **dezechilibrat**, cu elogierea – prin vocile reprezentanților puterii și ale analiștilor politici – a deciziei luate de guvernare, dar fără ca reporterii să ia în calcul contextul și istoria acestei decizii. Din background-ul știrilor au lipsit detalii relevante din trecutul relației lui Rogozin cu Guvernul de la Chișinău, inclusiv faptul că vicepremierul rus a fost primit cu un an în urmă de premierul Pavel Filip și de ministrul Economiei, Octavian Calmîc. Acest detaliu i-ar fi putut face pe telespectatori să analizeze obiectiv deciziile guvernării în legătură cu acest reprezentant al autorităților Federației Ruse, responsabil la Moscova de reglementarea problemei transnistrene.

La [Canal 2](#), în ediția de știri de la ora 19.00, subiectul a fost prezentat pe scurt, cu informații din ședința Guvernului și cu reacția lui Igor Dodon, fără informații de context. La [Prime TV](#) știrea a conținut aceleași informații ca și cea de la Publika.md, doar că Prime TV a transmis și reacția autorităților de la Kremlin.

[Accent TV](#) a prezentat subiectul într-o cheie negativă, **dezechilibrat**, cu accent pe comentariile președintelui Igor Dodon și ale analiștilor politici care au calificat decizia Guvernului drept o greșală politică. Dintre toate afirmațiile care au servit drept bază pentru declararea lui Dmitri Rogozin drept persona non grata, a fost citată pe text doar cea care se referă la Vladimir Plahotniuc: *„În interviul acordat postului de televiziune Rossia 24, oficialul rus și-a exprimat părerea că în spatele eșecului privind vizita sa în Republica Moldova ar fi liderul Partidului Democrat, Vlad Plahotniuc, care, potrivit vicepremierului Rusiei, este liderul mafiei care controlează întreaga Moldovă”*. Astfel, s-a sugerat că decizia ar fi o reacție de răspuns a Guvernului de la Chișinău la criticile aduse de Rogozin la adresa liderului PDM, deci o răfuială între politicieni. De asemenea, a fost folosită o formă a tehnicii de manipulare numită de Vladimir Volkoff **estompare**, și anume suprainformarea deliberată cu prezentarea unor fapte exclusiv pozitive⁵. **Accent TV** a reprodus o serie de declarații și informații despre planurile, considerate benefice, pe care Dmitri Rogozin le-ar fi pus în aplicare dacă era lăsat să intre în Republica Moldova. Astfel, expresiile injurioase pe care le-a folosit cu referire la Republica Moldova, invocat de autorități, ar fi trebuit să treacă pe planul doi dacă se pun în balanță beneficiile pierdute în urma interdicției stabilite oficialului rus. S-a încercat, prin această metodă, influențarea telespectatorului prin distragerea atenției de la faptele care îi erau reproșate lui Dmitri Rogozin, prin accentuarea altor fapte, considerate pozitive. De asemenea, cel puțin două acuzații au fost lăsate fără reacția persoanei vizate, fapt ce contravine normelor deontologice⁶. Reporterul a anunțat că Rogozin a spus că Vladimir Plahotniuc este *„liderul mafiei care controlează întreaga Moldovă”* și că acesta

⁵ Vladimir Volkoff, Tratat de dezinformare, <https://fr.scribd.com/doc/10034683/Vladimir-Volkoff-Tratat-de-Dezinformare-Cartea-194-Pagini>

⁶ „Jurnalistul solicită opinia tuturor părților relevante pentru subiect”, art. 2.2, Codul Deontologic al Jurnalistului din Republica Moldova, http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/fisiere/Cod_deontologic_al_jurnalistului_din_Republica_final.pdf

din urmă ar „*sta în spatele vizitei eşuate în Republica Moldova și regiunea transnistreană*”, fără să solicite un comentariu liderului PDM.

Subiectul 2. Disputa dintre Guvern și Președinție privind participarea militarilor moldoveni la exerciții militare în Ucraina (5 septembrie 2017)⁷;

La 5 septembrie 2017, președintele Igor Dodon a anunțat că a respins cererea Ministerului Apărării de a permite plecarea unui contingent de 57 de militari moldoveni la un exercițiu internațional, desfășurat în Ucraina sub egida SUA. A doua zi, pe 6 septembrie, Guvernul a aprobat hotărârea cu privire la plecarea militarilor, iar Președinția a calificat actul drept o sfidare și a anunțat că suspendă hotărârea și o atacă la Curtea Constituțională. În seara zilei de 6 septembrie, Ministerul Apărării a anunțat că militarii au plecat în Ucraina. Presa a reflectat acest subiect timp de câteva zile: pe 5, 6 și 7 septembrie. Cea mai mare parte a instituțiilor media monitorizate au reflectat subiectul în general echidistant, dar nu au oferit suficiente informații de background referitor la natura exercițiului la care urmau să participe militarii, ceea ce ar fi ajutat la eliminarea confuziilor legate de percepția - promovată intens de către unele media - că acesta ar fi un exercițiu al NATO. La [Prime TV](#), [Publika.md](#) și [Canal 2](#) subiectul a fost prezentat cu un ușor accent pe victoria premierului Pavel Filip în disputa cu președintele Igor Dodon. La [Deschide.md](#) a fost inserat un titlu care poate fi considerat părtinitor în favoarea primului-ministru: „Filip îl lasă pe Dodon cu ochii în soare. Își asumă participarea militarilor la exerciții în Ucraina”. La [Sputnik.md](#), [Ziarulnational.md](#), [RTR Moldova](#) și [Noi.md](#), care au transmis mai multe știri la subiect, nu au fost înregistrate abateri de la normele de scriere a știrilor. [Jurnal TV](#) nu a reflectat subiectul în ediția de știri de la ora 19.00, nici pe 5 septembrie și nici pe 6 septembrie, ceea ce poate fi considerat drept **omisiune**.

[NTV Moldova](#) și, parțial, [Accent TV](#) au prezentat subiectul tendențios, acreditând ideea că președintele Igor Dodon se opune participării militarilor moldoveni la un exercițiu al NATO și că Republica Moldova riscă să nu mai fie un stat neutru. Această practică este numită în literatura de specialitate „exagerarea mizei sau introducerea în discuție a unor mize false”⁸ și reprezintă o „metodă de manipulare care încearcă fie credibilizarea unei afirmații, fie determinarea unei anumite atitudini prin focalizarea atenției asupra unor probleme inexistente, secundare sau lipsite de relevanță”.

Reporterii [NTV Moldova](#) au făcut un **amestec dintre fapte și opinii** și au lăsat unele afirmații negative fără **reacția părții vizate**, acesta fiind în cazul dat viceministrul Apărării, Gheorghe Galbură. În știrea difuzată la 5 septembrie, reporterul a afirmat că „în solicitarea adresată președintelui, viceministrul Apărării, Gheorghe Galbură, a înlocuit în solicitarea sa termenul de „*exercițiu militar*” cu unul mai neutru – „*stagiu de pregătire*” în speranța că-l va convinge pe comandantul suprem”. Același procedeu a fost aplicat și într-o [știre difuzată a doua zi, pe 6 septembrie](#). Exemplu [NTV Moldova](#): „După ce comandantul suprem al Forțelor Armate a suspendat

⁷ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-disputa-dintre-guvern-si-presedintie-privind-participarea-militarilor-moldoveni-la-aplicatii-militare-ucraina/>

⁸ Teză de doctorat, Universitatea Transilvania din Brașov, Tehnici de manipulare a electoratului prin cercetări de marketing, <http://www.unitbv.ro/Portals/31/Sustineri%20de%20doctorat/Rezumat/Vierasu.pdf>

scandaloasa hotărâre, Guvernul a recurs la un nou abuz. Prin intermediul purtătorului de cuvânt, Executivul a anunțat că, indiferent de decizia președintelui Igor Dodon, militarii moldoveni vor participa la exercițiul militar din Ucraina”. Exemplu [Accent TV](#): „Rapiditatea cu care a fost publicată decizia Guvernului în „Monitorul Oficial” arată cât de importantă a fost aceasta pentru Guvernul Filip”.

Prezentarea selectivă, în cazul dat a opiniilor experților, este o altă tehnică de manipulare informațională folosită de [NTV Moldova](#). În jurnalul din 6 septembrie au fost prezentate opiniile – asemănătoare – a doi experți, la subiectul plecării în Ucraina a militarilor moldoveni. Astfel, nu a fost respectat **echilibrul surselor**. După un procedeu asemănător s-a procedat și în cazul unui [vox-populi](#) realizat de jurnaliștii de la NTV Moldova pe 6 septembrie, în care toți vorbitorii au declarat că președintele trebuie să aibă ultimul cuvânt în disputa cu Guvernul, că Republica Moldova trebuie să fie o țară neutră. Nu este clar ce întrebare a pus reporterul. Regulile de realizare a sondajelor stradale⁹ prevăd că tuturor vorbitorilor trebuie să le fie pusă aceeași întrebare și că vocile trebuie selectate cu respectarea echilibrului de opinie, cu voci pro și contra. În acest caz putem deduce că a avut loc o selectare a opiniilor în funcție de mesajul transmis – și anume, au fost incluse doar cele favorabile socialiștilor și președintelui Igor Dodon. Unuia dintre interlocutori reporterul i-a pus o întrebare **manipulatoare**, prin care a transmis **un mesaj fals**: „*Dumneavoastră, ca cetățean, cum credeți, trebuie Moldova să participe la exerciții NATO sau totuși trebuie să rămână o țară neutră?*”. Participarea la exerciții militare împreună cu țări membre NATO nu înseamnă aderarea Republicii Moldova la acest bloc militar, reporterul însă, prin formularea sa, a indus această idee. Tot în [ediția de știri difuzată la 6 septembrie](#) au fost **citați experți necunoscuți**, ceea ce face ca autenticitatea mesajului transmis de ei să fie imposibil de verificat. Această tehnică de manipulare – **trimiterea la experți necunoscuți** – poate fi folosită pentru transmiterea unor mesaje dorite de manipulator: „*Experții în securitate menționează că orice apropiere de NATO a Republicii Moldova se va răsfrânge imediat asupra situației din regiunea transnistreană și va spulbera orice posibilitate de a soluționa pașnic acest conflict*”. Același procedeu a fost aplicat și la [Accent TV](#), într-o [știre difuzată la 7 septembrie](#): „*Menționăm că decizia Guvernului de a merge împotriva voinței președintelui ales de popor, în opinia mai multor analiști, nu este altceva decât îndeplinirea unei comenzi, care vine de la Vest*”.

Subiectul 3. Protestul anti-guvernare organizat de opoziție (17 septembrie 2017)¹⁰

La 17 septembrie 2017, partidele de opoziție Platforma Demnitate și Adevăr, Partidul Acțiune și Solidaritate și Partidul Liberal-Democrat au organizat o acțiune de protest în fața Parlamentului și au cerut abrogarea modificărilor sistemului electoral, a prevederilor legislative privind transformarea în datorie de stat a banilor dispăruți în urma fraudei bancare, dar și acces periodic pentru opoziție în

⁹ Ion Laza, Universitatea din Oradea, Curs, Genurile presei, <https://fr.scribd.com/doc/25149536/CURS-Genurile-Presei-TV>

¹⁰ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-protestul-anti-guvernare-organizat-de-opozitie-la-17-septembrie/>

emisia televiziunii naționale. Protestatarii au mers în marș până la sediul Televiziunii publice Moldova 1, unde un microbuz despre care organizatorii au spus mai târziu că ar fi transportat echipamentul de sonorizare a ajuns, prin mulțime, în fața cordonului de polițiști. Acest fapt a fost comunicat presei de către poliție drept „o încercare de a rupe cordonul de polițiști”.

La [Publika.md](#), [Canal 2](#) și [Prime TV](#) știrile despre proteste au avut un conținut și o abordare asemănătoare: faptele au fost prezentate apreciativ, ceea ce reprezintă o formă a tehnicii de manipulare **amestecul dintre fapte și opinii**. În începutul știrilor difuzate de cele trei posturi, jurnaliștii au vorbit despre faptul că la protest a venit un număr mic de oameni și că la sediul televiziunii naționale au avut loc ciocniri cu poliția. La [Publika.md](#) și [Canal 2](#) nu s-a anunțat esențialul: care sunt nemulțumirile protestatarilor și ce revendicări au. La [Prime TV](#) s-a anunțat că a fost un protest împotriva votului mixt. A avut loc astfel o **schimbare de accente**: jurnaliștii nu au reflectat protestul ca pe un eveniment/fapt esențial (normele profesionale spun că jurnalistul redă fapte, și nu opinii în știri), ci au creat un nou eveniment – numărul de participanți – în jurul căruia au construit știrea. **Faptele au fost prezentate selectiv**, iar sursele, la fel, au fost alese în funcție de scopul reporterilor. Astfel, în știri nu s-a regăsit nici un fragment din discursurile vorbitorilor de pe scena manifestației și nici o ambianță cu scandările participanților. Reporterii nu au intervievat manifestații pentru a vedea de ce au venit la protest, în schimb au inclus fragmente cu mesaj exclusiv negativ, în care unii manifestați enervați adresau injurii la adresa echipei de filmare. La fel, drept surse pentru știre au fost folosiți și oameni din stradă, nemulțumiți de ambuteiajele generate de marșul manifestațiilor. Și în acest caz sursele au fost selectate astfel ca să exprime doar opinii negative. În consecință, telespectatorii celor trei posturi au aflat că protestatarii au fost puțini și agresivi – aceasta este imaginea construită de reporterii. Nu au aflat însă de ce au ieșit din nou în stradă, ce i-a nemulțumit, care le-au fost revendicările, ce au scandat, cum au argumentat liderii opoziției protestul și ce reacție au avut aceștia la incidentele cu poliția. Jurnaliștii au însă datoria profesională de a reda faptele echidistant și de a reflecta cât mai fidel realitatea.

Posturile **RTR Moldova**, **NTV Moldova** și **Accent TV** nu au reflectat evenimentul în ziua în care s-a produs, întrucât nu au jurnale de știri duminică. [RTR Moldova](#) a consemnat evenimentul a doua zi, printr-o știre scurtă, în format text și imagini, care a inclus principalele informații despre manifestație. [Accent TV](#) a transmis o știre scurtă a doua zi, în care informația a fost prezentată **fragmentar și incomplet**, fiind **omise** o parte din fapte – revendicările manifestațiilor, comentariile liderilor – protestatarii fiind prezentați drept violenți.

[Jurnal TV](#) a transmis, cu pauze, evenimentul în direct. A doua zi, în ediția de știri, manifestația a fost prezentată cu un dezechilibru al surselor în favoarea manifestațiilor, fiind alocat un spațiu impunător fragmentelor din discursurile celor de pe scenă, vox-urilor din mulțime și detaliilor, uneori minore, de la eveniment.

[Ziarulnational.md](#) și [Deschide.md](#) au transmis știri despre eveniment în ziua protestului, folosind video în direct și respectând, în general, normele de relatare a faptelor.

Portalul [Noi.md](#) a transmis două știri: una în care a anunțat că protestul ar urma să aibă loc și a doua, în care jurnaliștii au redat un comunicat al poliției despre microbuzul care ar fi intrat în mulțime, la care au adăugat o secvență video de la [Publika.md](#). Astfel, evenimentul a fost reflectat **fragmentar și selectiv**, o bună parte din fapte fiind ignorate.

Subiectul 4. Protestul anti-guvernare și pro-președinte, organizat de socialiști¹¹

La 24 septembrie 2017, Partidul Socialiștilor a organizat în trei orașe – Bălți, Cahul și Anenii Noi – manifestații, pe care le-au numit mitinguri de susținere a președintelui Igor Dodon, prezentându-l drept un luptător solitar cu „regimul de la guvernare”. Participanții au aprobat o rezoluție prin care au cerut organizarea alegerilor anticipate și acordarea de împuterniciri suplimentare șefului statului. La [Prime TV](#) știrea a fost **comentată negativ**. Prezentatoarea a spus: „*Analiștii politici consideră că opoziția de dreapta și cea de stânga se întrec în manifestații, întrucât nu au soluții concrete pentru problemele oamenilor*”, însă nu a citat niciun analist concret. Așa cum s-a menționat anterior în acest raport, **trimiterea la experți/analști necunoscuți sau la surse imposibil de verificat de către cititor/ascultător** reprezintă o tehnică de manipulare.

La [Canal 2](#) știrea despre manifestații a fost anunțată în debutul jurnalului cu fraza: „*socialiștii s-au scăpat la proteste*”, care vădește atitudinea reporterilor față de eveniment. Știrea a avut același conținut ca și la Prime TV, cu excepția faptului că fraza despre „analizii politici” a fost argumentată cu opinia lui Petru Bogatu. S-a recurs, astfel, la **generalizare**, o tehnică de manipulare folosită pentru a acredita ideea că o anumită opinie este împărtășită de întreaga comunitate. În realitate, a fost redată opinia unui singur analist politic.

[Publika.md](#) a reflectat subiectul de o manieră similară cu [Prime TV](#) și [Canal 2](#), fiind prezentă și aici fraza despre analizii politici care consideră că opoziția protestează pentru că „*nu are soluții pentru problemele din societate*”. Și aici a fost folosită **generalizarea**.

[NTV Moldova](#) a alocat protestelor un spațiu exagerat în ediția de știri din 25 septembrie: 25 din cele 45 de minute de jurnal. Textele au fost întocmite de o manieră comentată, înregistrându-se astfel o **combinație de opinii cu fapte**. O știre separată a fost dedicată opiniei locuitorilor capitalei referitoare la transformarea Republicii Moldova într-o republică prezidențială, inițiativă conținută în rezoluția votată de participanții la miting. Contrar normelor de realizare a vox-urilor, au fost selectate doar vocile care au exprimat opinii favorabile inițiativei, fără să existe în știre o opinie contrară sau neutră. Astfel, voxul a fost **tendențios și lipsit de echilibru**. În plus, a fost prezentat printr-o altă metodă de manipulare: **generalizarea**. Or, cinci persoane care exprimă o anumită opinie nu înseamnă toți locuitorii capitalei, așa cum a anunțat prezentatorul în introducere. La fel, **lipsită de echilibru** a fost și știrea în care a fost prezentată opinia unor experți independenți referitoare la sistemul prezidențial

¹¹ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-protestul-anti-guvernare-si-pro-presedinte-organizat-de-socialisti/>

de guvernare. Doctorul în drept Serghei Mișin a vorbit doar despre avantajele unui asemenea sistem, fiind trecute cu vederea riscurile lui.

[Accent TV](#) a transmis pe larg informații despre eveniment. Acest subiect a ocupat 12 minute din cele 34 ale jurnalului. Știrile au fost **lipsite de echilibru**: prin fragmentele de discurs ale vorbitorilor de pe scenă și ale participanților din mulțime a fost lăudat președintele Igor Dodon și inițiativele acestuia, fără să fie solicitate și opinii din partea celor care au fost criticați (reprezentanții guvernării sau comentariile unor analiști politici independenți).

[RTR Moldova](#) a reflectat evenimentul în ediția informativă de a doua zi, adică la 25 septembrie, în două știri, în care s-a relatat despre toate cele trei manifestații organizate la Bălți, Anenii Noi și Cahul, folosind fragmente din discursuri, fără vocile celor adunați la manifestații. Într-o știre separată s-a vorbit despre reacția lui Igor Dodon, exprimată pe Facebook, prin care acesta a mulțumit susținătorilor săi pentru sprijin. Știrile au fost **unilaterale**: nu au existat opinii independente sau din partea guvernării referitoare la propunerile făcute de socialiști la mitinguri – și anume, organizarea de alegeri anticipate și a unui referendum pentru transformarea țării în republică prezidențială.

[Ziarulnational.md](#) și [Sputnik.md](#) au publicat câte o știre despre acțiunile de protest, care au inclus principalele informații la subiect. Totuși, jurnaliștii nu au solicitat opinii din afara Partidului Socialiștilor referitoare la revendicările și rezoluția aprobate de manifestații.

[Jurnal TV](#) nu a reflectat evenimentul, întrucât nu transmite jurnale de știri în zilele de week-end.

Portalul **Noi.md** a transmis două știri. În [prima](#), care se aseamănă cu un comunicat de presă al Partidului Socialiștilor, a anunțat că urmează să aibă loc manifestații, indicând explicit locul desfășurării lor. Portalul **a devenit o tribună pentru chemarea oamenilor la proteste**: „*Partidul Socialiștilor îi invită pe toți cetățenii activi ai republicii să participe la acțiunile de protest, îndemnându-i să-l susțină împreună pe președintele ales de popor și inițiativele lui ce țin de protejarea statului, de restabilire a echității și de dezvoltare social-economică a țării*” – aceasta este fraza cu care se încheie prima știre. Astfel, **jurnaliștii nu au reflectat echidistant un subiect, ci au promovat o acțiune politică**. În cea de-a [doua](#) știre, au transmis practic integral rezoluția aprobată la mitinguri, fără opinii din afară sau comentarii ale experților independenți.

CONCLUZII

Comparativ cu perioadele precedente de monitorizare, în perioada 1 august – 1 octombrie 2017 în știrile instituțiilor media monitorizate au fost constatate mai rar tehnici de manipulare, deși o parte din jurnaliști nu au abandonat utilizarea acestora.

Instituțiile media ale căror proprietari fac parte sau simpatizează cu formațiuni politice continuă să transmită, prin știri, conținut tendențios și manipulator, în funcție de interesele formațiunilor respective.

Tehnici de manipulare informațională au fost constatate preponderent la **NTV Moldova** și **Accent TV** și, într-o măsură mai mică, la **Publika.md**, **Prime TV**, **Canal 2** și **Noi.md**.

Jurnaliștii aplică tehnici de manipulare în special la reflectarea subiectelor din domeniul politic, în cazurile în care este vorba despre confruntări dintre guvernare și opoziție.

RECOMANDĂRI

Consiliul Coordonator al Audiovizualului, în baza art. 4 din Codul Audiovizualului, ar trebui să se autosesizeze și să inițieze monitorizarea posturilor TV al căror conținut este semnalat ca sursă de informații manipulative, pentru a constata abaterile de la legislație și a aplica sancțiuni.

Editorii posturilor TV sunt îndemnați să supravegheze conținutul editorial pentru ca acesta să corespundă misiunii presei de a informa publicul și de a relata corect realitatea, și nu dorinței cercurilor politice de a-și promova interesele și a distruge adversarii.

Reporterii sunt îndemnați să relateze fapte și să se abțină de la inserarea în știri a propriilor comentarii sau a celor pe care, eventual, le adaugă editorii sau alte persoane ierarhic superioare din redacții. Jurnaliștii nu ar trebui să uite obligațiile deontologice pe care le au – să relateze faptele echidistant și complet. Jurnaliștii trebuie să rămână observatori neutri ai realității, nu să facă militantism în favoarea politicianilor.

Consumatorilor de presă li se recomandă să se informeze din mai multe surse media, pentru a evita riscul de a primi o informație eronată și manipulative.